

L'AIGUA

CLAU PER AL DESENVOLUPAMENT HUMÀ

L'aigua, un recurs natural essencial per a la vida, conté també riscos greus per al benestar de les persones. El darrer Informe sobre Desenvolupament Humà aborda les greus repercussions que la manca d'aigua potable i de sanejament tenen per a la població dels països en desenvolupament, i acaba amb el mite que la crisi de l'aigua en el planeta és resultat de l'escassetat, i sí de la pobresa, les relacions desiguals de poder i la falta d'equitat.

EL AGUA

CLAVE PARA EL DESARROLLO HUMANO

El agua, un recurso natural esencial para la vida, encierra también graves riesgos para el bienestar de las personas. El último Informe sobre Desarrollo Humano aborda las graves repercusiones que la falta de agua potable y de saneamiento tienen para la población de los países en desarrollo, y acaba con el mito de que la crisis del agua en el planeta es resultado de la escasez, y sí de la pobreza, las relaciones desiguales de poder y la falta de equidad.

Andrew Heavens / Etiòpia

Vet aquí les principals conseqüències de la falta d'aigua potable i sanejament en el món segons l'informe *Más allá de la escasez: Poder, pobreza y la crisis mundial del agua* (2006), del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD): la mort d'almenys dos milions de nins cada any; milions de dones, joves i nines obligades diàriament a tragar aigua (fet que redueix les possibilitats de formar-se o de ser més productives), i el flagell de malalties causades per la contaminació de l'aigua, que frenen el desenvolupament econòmic de les nacions més pobres del món.

En aquest informe es fa una crida per a l'elaboració d'un pla d'acció global en el qual participi activament el Grup dels Vuit països més poderosos del món (Alemanya, Canadà, Estats Units, Gran Bretanya, França, Itàlia, Japó i Rússia), per aconseguir el setè Objectiu de Desenvolupament del Mil·lenni: reduir a la meitat, per al 2015, la població que avui no disposa d'aigua potable (mil milions de persones) ni sanejament adequat (2.600 milions de persones).

Per assolir aquest objectiu, els autors de l'informe recomanen: que s'exerceixi realment el dret humà fonamental a l'aigua, que s'elaborin estratègies nacionals per a l'aigua i el sanejament, i que es produeixi un augment de l'assistència internacional que permeti inversions d'uns 10 bilions de dòlars anuals en projectes d'aigua potable i sanejament.

He aquí las principales consecuencias de la falta de agua potable y saneamiento en el mundo según el informe *Más allá de la escasez: Poder, pobreza y la crisis mundial del agua* (2006), del Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo (PNUD): la muerte de al menos dos millones de niños cada año; millones de mujeres, jóvenes y niñas obligadas diariamente a acarrear agua (reduciendo sus posibilidades de formarse o ser más productivas), y el azote de enfermedades causadas por la contaminación del agua, que frenan al desarrollo económico de las naciones más pobres del mundo.

En este informe se llama a la elaboración de un plan de acción global en el que participe activamente el Grupo de los Ocho países más poderosos del mundo (Alemania, Canadá, Estados Unidos, Gran Bretaña, Francia, Italia, Japón y Rusia), para lograr el séptimo Objetivo de Desarrollo del Milenio: reducir a la mitad, para 2015, la población que hoy no dispone de agua potable (mil millones de personas) ni saneamiento adecuado (2.600 millones de personas).

Para alcanzar este objetivo, los autores del informe recomiendan: que se ejerza realmente el derecho humano fundamental al agua, que se elaboren estrategias nacionales para el agua y el saneamiento, y que se produzca un aumento de la asistencia internacional que permita inversiones de unos 10 billones de dólares anuales en proyectos de agua potable y saneamiento.

L'aigua neta, accessible i assequible és un dret humà i un fonament per al desenvolupament econòmic i social. Luiz Inácio Lula da Silva

El agua limpia, accesible y asequible es un derecho humano y un fundamento para el desarrollo económico y social. Luiz Inácio Lula da Silva

© CICR / J. Björgvinsson / Sri Lanka

L'aigua condiona tots els aspectes del desenvolupament humà: és imprescindible per preservar la salut de les persones, per mantenir els ecosistemes i com a factor de producció en l'agricultura, la indústria i altres activitats econòmiques que milloren la vida de les persones.

Això no obstant, els recursos hídrics estan repartits de manera irregular en el planeta, fet que, unit a altres característiques geofísiques i determinants socioeconòmics, produeix una enorme desigualtat en l'accés a l'aigua potable al món. Moltes persones en situació de pobresa sobreviuen amb menys de cinc litres d'aigua contaminada al dia, mentre que en els països rics consumim entre 200 i 400 litres per dia.

Un mínim de 20 litres d'aigua neta, per persona i dia, és la quantitat que el Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de l'ONU ha estipulat en el dret humà bàsic a l'aigua. Però un habitant dels Estats Units o del Regne Unit gasta 50 litres diaris d'aigua estirant la cadena del vàter.

També, entre els habitants dels països en desenvolupament, hi ha diferències en l'accés a l'aigua i en les tarifes. Es dona el cas d'habitants de suburbis que paguen tarifes més altes que els seus compatriotes més rics, i fins i tot més elevades que ciutadans de països desenvolupats. Així, publica l'informe, els habitants de suburbis de Manila o Accra paguen més per l'aigua que els ciutadans de Londres, Nova York o Roma.

Per a l'economista Ricardo Petrella, expert en el tema de l'aigua, aquesta és un bé humà comú mundial i no una mercaderia, per la qual cosa privatitzar l'aigua és com ara vendre el dret a respirar. També, la gran

UNESCO / Danie Riffet / Camboya

El agua condiona todos los aspectos del desarrollo humano: es imprescindible para preservar la salud de las personas, para mantener los ecosistemas y como factor de producción en la agricultura, la industria y otras actividades económicas que mejoran la vida de las personas.

Sin embargo, los recursos hídricos están repartidos de forma irregular en el planeta, lo que, unido a otras características geofísicas y determinantes socioeconómicos, produce una enorme desigualdad en el acceso al agua potable en el mundo. Muchas personas en situación de pobreza sobreviven con menos de cinco litros de agua contaminada al día, mientras en los países ricos consumimos entre 200 y 400 litros por día.

Un mínimo de 20 litros de agua limpia, por persona y día, es la cantidad que el Comité de Derechos Económicos, Sociales y Culturales de la ONU ha estipulado en su derecho humano básico al agua. Pero un habitante de Estados Unidos o del Reino Unido gasta 50 litros diarios de agua tirando de la cisterna.

También, entre los habitantes de los países en desarrollo, existen diferencias en el acceso al agua y en las tarifas. Se da el caso de habitantes de suburbios que pagan tarifas más altas que sus compatriotas más ricos, e incluso más elevadas que ciudadanos de países desarrollados. Así, publica el informe, los habitantes de suburbios de Manila o Accra pagan más por el agua que los ciudadanos de Londres, Nueva York o Roma.

Para el economista Ricardo Petrella, experto en el tema del agua, ésta es un bien humano común mundial y no una mercancía, por lo que privatizar el agua es como vender el derecho a respirar. También, la inmensa mayo-

© CICR / M. Bleich / Etiopia

majoria d'organitzacions no governamentals es mostra contrària al fet que el sector privat gestioni l'aigua com una mercaderia (com passa amb la major part de la població pobre, que compra l'aigua en els mercats privats). En relació amb aquest tema, els experts de l'informe opinen que quan es debat sobre les polítiques de l'aigua, la qüestió no ha de ser l'alternativa entre el sector públic o el privat, sinó si es cobreixen les necessitats de la població pobre.

La mayoría de organizaciones no gubernamentales se muestra contraria a que el sector privado gestione el agua como una mercancía (como sucede con la mayoría de la población pobre, que adquiere el agua en los mercados privados). En relación con este asunto, los expertos del informe opinan que cuando se debate sobre las políticas del agua, la cuestión no debe ser la alternativa entre el sector público o el privado, sino si se cubren las necesidades de la población pobre.

El progrés del desenvolupament humà depèn de resoldre el problema del sanejament

El progreso del desarrollo humano depende de resolver el problema del saneamiento

Per a milions de persones, la falta d'un bany, a més d'un motiu diari d'indignitat, és una amenaça al seu benestar que impedeix els avanços en la salut, l'educació i la creació de riquesa.

"No disposar d'accés a sanejament és una manera educada de dir que la gent obté l'aigua que necessita per beure, cuinar i rentar de rius, llacs, sèquies i clavegueres contaminades amb excrements humans i d'animals", precisa Kevin Watkins, autor principal de l'informe del PNUD. "Significa que, en barris pobres com el de Kibera, als afores de Nairobi, la gent defeca en bosses de plàstic que tiren al carrer perquè no tenen altra opció". És molt il·lustratiu el vídeo sobre la situació a Kibera que es presenta a la pàgina web de l'informe <http://hdr.undp.org/hdr2006>

Però en comptes de considerar-se una emergència internacional, els debats públics i les campanyes polítiques elu-

Para millones de personas, la falta de un baño, además de un motivo diario de indignidad, es una amenaza a su bienestar que impide los avances en la salud, la educación y la creación de riqueza.

"No disponer de acceso a saneamiento es una forma educada de decir que la gente obtiene el agua que necesita para beber, cocinar y lavar de ríos, lagos, acequias y alcantarillas contaminadas con excrementos humanos y de animales", precisa Kevin Watkins, autor principal del informe del PNUD. "Significa que, en barrios pobres como el de Kibera, en las afueras de Nairobi, la gente defeca en bolsas de plástico que tiran a la calle porque no tienen otra opción". Resulta muy ilustrativo el video sobre la situación en Kibera que se presenta en la página web del informe <http://hdr.undp.org/hdr2006>

Pero en lugar de considerarse una emergencia internacional, los debates públicos y las campañas políticas

© CICR / P. Abensur / Chad

deixen la qüestió del sanejament, tal vegada perquè afecta gairebé exclusivament la població més pobre i, també, com fa veure l'estudi, per la seva càrrega d'estigma.

Campanyes com la de *Sanejament Total*, empresa a Bangladesh per les autoritats locals i diverses ONGD, que apel·len a la repugnància, al propi interès i a un sentiment de responsabilitat individual pel benestar de la comunitat, han ajudat a superar el tabú i que la cobertura de sanejament sigui pràcticament total en aquest país per a l'any 2010. En l'actualitat, aquesta campanya es duu a terme a Cambodja, la Xina, l'Índia i Zàmbia.

L'estudi valora els bons resultats dels programes d'aigua neta i sanejament, concebuts des de les mateixes comunitats, però que disposen del suport institucional i d'un important augment de les inversions.

També, demostra que la millora del sanejament a la llar –passant de la defecació a l'aire lliure a l'ús d'una latrina de pou o a la instal·lació d'un vàter amb dipòsit a les cases– redueix la mortalitat infantil total en

eluden la qüestió del sanejament, quizás porque afecta casi exclusivamente a la población más pobre y, también, como señala el estudio, por su carga de estigma.

Campañes como la de Sanejamiento Total, emprendida en Bangladesh por las autoridades locales y diversas ONGD, apelando a la repugnancia, al propio interés y a un sentimiento de responsabilidad individual por el bienestar de la comunidad, han ayudado a superar el tabú y que la cobertura de saneamiento vaya a ser prácticamente total en dicho país para el año 2010. En la actualidad, esta campaña se está llevando a cabo en Camboya, China, India y Zambia.

El estudio valora los buenos resultados de los programas de agua limpia y saneamiento, concebidos desde las propias comunidades, pero que cuentan con apoyo institucional y con un importante aumento de las inversiones.

También, demuestra que la mejora del saneamiento en el hogar –pasando de la defecación al aire libre al uso de una letrina de pozo o la instalación de un inodoro a cisterna en las casas– reduce la mortalidad infantil total

© CICR / Simon Pluess / Haití

UNESCO / Zhanat Kulenov / Mar de Aral

© CICR / T. Gassmann / Senegal

FAO / F. Botts / Burkina Faso

almenys un terç, i rebaixa les 443 milions de jornades escolars que es perden cada any a causa de malalties relacionades amb l'aigua o la seva manca. A més, verifica que si les escoles no disposen d'instal·lacions de sanejament adequades, disminueix l'assistència de les joves, especialment una vegada acabada la pubertat. Les dades de l'estudi estimen que prop de la meitat de les nines de l'Àfrica subsahariana que deixen d'anar a l'escola ho fan perquè les escoles no tenen aigua segura ni instal·lacions de sanejament adequades, amb la qual cosa es reforcen les desigualtats de gènere en els àmbits de l'ocupació i l'educació.

en al menos un tercio, y rebaja las 443 millones de jornadas escolares que se pierden cada año debido a enfermedades relacionadas con el agua o la falta de la misma. Además, verifica que si las escuelas no disponen de instalaciones de saneamiento adecuadas, disminuye la asistencia de las jóvenes, especialmente tras la pubertad. Los datos del estudio estiman que cerca de la mitad de las niñas del África subsahariana que dejan de asistir a la escuela, lo hacen porque las escuelas carecen de agua segura e instalaciones de saneamiento adecuadas, reforzándose las desigualdades de género en los ámbitos del empleo y la educación.

Des d'un punt de vista global, hi ha aigua més que suficient per satisfer les necessitats humanes, l'agricultura i la indústria

Desde un punto de vista global, existe agua más que suficiente para satisfacer las necesidades humanas, la agricultura y la industria

La idea que la crisi mundial de l'aigua té alguna cosa a veure amb situacions d'escassetat absoluta del subministrament físic es rebut en aquest informe, que assenyalava el mal ús del recurs com la causa principal d'aquesta escassetat. En molts països, la falta d'aigua és fruit de polítiques públiques que n'han fomentat un ús excessiu (desviament de rius i sobreextracció d'aigües subterrànies), tot arribant a casos extrems

La idea de que la crisis mundial del agua tiene que ver con situaciones de escasez absoluta del suministro físico es rebatida en este informe, que apunta al mal uso del recurso como la causa principal de esta escasez. En muchos países, la falta de agua es fruto de políticas públicas que han fomentado un uso excesivo (desvío de ríos y sobre extracción de aguas subterráneas), llegando a casos extremos como

© CICR / H. Siegenthaler / Haití

com la dessecació del mar d'Aral, que en altre temps fou el quart llac del planeta.

La competència per l'aigua entre països que comparteixen rius ha fet que els més pessimistes vaticinin futures guerres per l'aigua. Malgrat això, l'experiència mostra que aquesta por és exagerada i que, normalment, ha prevalgut la cooperació enfront del conflicte. Els últims 50 anys s'han produït 37 disputes violentes entre estats a causa de l'aigua, la major part poc greus, mentre que s'han acordat més de 200 tractats; alguns, com el de la conca de l'Indus, firmat per l'Índia i el Pakistan, ha mantingut la vigència fins i tot durant els períodes de conflicte.

Els autors de l'informe indiquen que la cooperació en la gestió d'aigües compartides genera prosperitat en els països implicats. A més, a escala nacional, recomanen el desenvolupament de polítiques públiques per als sectors d'aigua i sanejament, com ara: destinar a aquests serveis un mínim de l'1% del PIB, que s'aprovin lleis que introdueixin el concepte del dret humà a l'aigua, per assegurar-ne l'accés, i que s'exerceixi un control sobre els serveis d'aigua públics i privats.

Tenim la tecnologia, el finançament i les capacitats necessàries per solucionar la crisi de l'aigua i el sanejament, tal com ho feren fa un segle els actuals països rics, però cal situar la qüestió en el centre de l'agenda del desenvolupament mundial. Solucionar aquesta crisi ajudarà a millorar-ho gairebé tot, assenyala Sandra Postel, investigadora del WorldWatch Institute: més nins, i sobretot nines, aniran a l'escola, es reduiran les malalties, i més persones tindran temps per engegar negocis, augmentar els ingressos i escapar de la pobresa.

la desecación del mar de Aral, que en tiempos fue el cuarto lago del planeta.

La competencia por el agua entre países que comparten ríos ha llevado a los más pesimistas a vaticinar futuras guerras por el agua. Sin embargo, la experiencia muestra que este miedo es exagerado y que, normalmente, ha prevalecido la cooperación frente al conflicto. En los últimos 50 años se han producido 37 disputas violentas entre estados a causa del agua, la mayor parte poco graves, mientras que se han acordado más de 200 tratados; algunos, como el de la cuenca del Indo, firmado por India y Pakistán, ha mantenido su vigencia incluso durante los períodos de conflicto.

Los autores del informe señalan que la cooperación en la gestión de aguas compartidas genera prosperidad en los países implicados. Además, a escala nacional, recomiendan el desarrollo de políticas públicas para los sectores de agua y saneamiento, tales como: destinar a estos servicios un mínimo del 1% del PIB, que se aprueben leyes que introduzcan el concepto del derecho humano al agua, para asegurar su acceso, y que se ejerza un control sobre los servicios de agua públicos y privados.

Tenemos la tecnología, la financiación y las capacidades necesarias para solventar la crisis del agua y el saneamiento, tal como lo hicieron hace un siglo los actuales países ricos, pero hay que situar la cuestión en el centro de la agenda del desarrollo mundial. Solucionar esta crisis ayudará a que casi todo mejore, señala Sandra Postel, investigadora del WorldWatch Institute: más niños, y sobre todo niñas, irán a la escuela, se reducirán las enfermedades, y más personas tendrán tiempo para iniciar negocios, elevar sus ingresos y escapar de la pobreza.